

УДК 331.556.4

DOI: 10.31891/2307-5740-2022-302-1-2

ПОЛІЩУК Є. А.

<https://orcid.org/0000-0002-6133-910X>

e-mail: polishchuk@kneu.edu.ua

ГАРАФОНОВА О. І.

<https://orcid.org/0000-0002-4740-7057>

e-mail: ogara fonova@ukr.net

ЖУРАВЕЛЬ В. В.

e-mail: valericrane30@gmail.com

ДВНЗ «Київський економічний університет імені Вадима Гетьмана»

ОСОБЛИВОСТІ ГРОШОВИХ ПЕРЕКАЗІВ ЗАРОБІТЧАН: ВПЛИВ НА ЕКОНОМІКУ УКРАЇНИ

Дослідження присвячене аналізу грошових переказів заробітчан та міграційних процесів в Україні. Проаналізовано дані щодо обсягів вприватних грошових переказів мігрантів, Розглянуто дані щодо розподілу обсягів грошових переказів із-за кордону за каналами надходження. Вичислено частки приватних грошових переказів в Україні за основними країнами. Порівняно системи переказів, які користуються найбільшою популярністю в Україні. Проаналізовано структуру обсягів грошових переказів з-за кордону за джерелами формування. Проведено оцінку впливу грошових переказів і заощаджень на соціально-економічний розвиток України, а також надання відповідних даних для підтримки рекомендацій, заснованих на фактичних даних, задля сприяння стабільності та сталому соціально-економічному розвитку в Україні. Наведено наслідки міграційних процесів для України.

Ключові слова: грошові перекази, міжнародні платіжні системи, міграція населення, грошові перекази мігрантів, приватні трансферти, НБУ, канали грошових переказів, заробітчанин.

YEVHENIIA POLISHCHUK, OLGA GARAPHONOVA, VALERII ZHURAVEL

Kyiv National Economic University named after Vadym Hetman

PACULARITIES OF TRANSFERS OF EMPLOYEES: IMPACT ON THE ECONOMY OF UKRAINE

The potential for migration for development is closely linked to remittances, savings and investment intentions of migrant workers. However, the question of how the human, social and financial capital of migrant workers can be better used for the development of Ukraine is becoming increasingly important. What can the authorities do at the national, regional and local levels to increase the positive impact and remittances of migrant workers on Ukraine's future development?

Based on the analysis results the following conclusions were drawn. Situation on the labor market of Ukraine, low level real wages, a decrease in the number of enterprises, rising unemployment, leads to the fact that Ukrainians are looking for work abroad. As a result, remittances from migrants are growing.

The study is devoted to the analysis of remittances and migration processes in Ukraine. The data on the volume of private remittances of migrants are analyzed, the data on the distribution of the volume of remittances from abroad by channels of receipt are considered. The shares of private remittances to Ukraine by main countries were determined. The systems of transfers that are the most popular in Ukraine are compared. The structure of the volume of remittances from abroad by sources of formation is analyzed. An assessment of the impact of remittances and savings on the socio-economic development of Ukraine was made, as well as the provision of relevant data to support evidence-based recommendations to promote stability and sustainable socio-economic development in Ukraine.

The consequences of migration processes are ambiguous, but their impact on the socio-economic and political development of Ukraine is growing. The degree of this influence largely depends on the effectiveness of the state's migration policy.

Key words: money transfers, international payment systems, migration of migrants, money transfers of migrants, private transfers, NBU, money transfer channels, migrant worker.

Постановка проблеми у загальному вигляді

та її зв'язок із важливими науковими чи практичними завданнями

Тісний зв'язок між економічним розвитком та міграцією був визнаний протягом певного часу. Проте останніми роками відбувся зсув у мисленні про взаємозв'язок між міграцією та розвитком. Традиційно міграція розглядалася як проблема з негативними наслідками для розвитку. Сьогодні все більше усвідомлюється, що міграція та мігранти можуть сприяти розвитку країни. Одним із факторів, що сприяли цій зміні мислення, є дедалі більше усвідомлення важливості грошових переказів.

Аналіз останніх досліджень і публікацій

Серед дослідників, котрі займалися аналізом Гайдучук А., Даніленко, Т. Вахненко, В. Гесць, В. Кораблін, І. Луніна, Л. Тарангул, В. Федосов та ін. та ін. Ці та інші вчені досліджували теоретичні основи оцінки впливу міграційних потоків та надходження фінансового капіталу у вигляді грошових переказів на головні макроекономічні показники розвитку, у тому числі подолання бідності, зростання споживання, формування людського потенціалу, а також удосконалення системи їх інформаційного і статистичного забезпечення.

Виділення невіршених раніше частин загальної проблеми, котрим присвячується стаття

Сьогодні не приділено досить уваги визначенню впливу грошових переказів на економіку країн. Окремі проблеми, зокрема залучення капіталу мігрантів як джерела інвестиційних ресурсів для фінансового ринку країни, стимулювання економічного зростання в Україні і набуття ним інноваційної природи як основи сталого економічного розвитку, ще певною мірою залишаються поза увагою вчених і практиків

Формулювання цілей статті

Метою статті є аналіз динаміки міжнародних переказів в світі та в Україні та поведінки заробітчан, а також розробка пропозицій щодо заохочення переказів та їх спрямування в інтересах розвитку країни.

Виклад основного матеріалу

Понад дві третини мігрантів щороку здійснюють перекази до України в середньому на суму 4 800 доларів США. Оскільки надходження від грошових переказів з-за кордону становлять 13,6 млрд доларів США, що еквівалентно 8% валового внутрішнього продукту (ВВП) за 2021 рік, здійснення грошових переказів є надзвичайно важливим питанням для України [1].

За останні десять років питання міграції привертає все більше уваги та набуває дедалі вагомішого значення для України. За рейтингом Світового банку, Україна є п'ятим за розміром постачальником трудових мігрантів у світі та першим – серед країн Центральної та Східної Європи. Загалом Україна вважається найбільшим постачальником трудових мігрантів у Європі. Майже 25% економічно активного населення країни тимчасово чи постійно працює за кордоном. значну кількість досліджень у подальших досліджень [2].

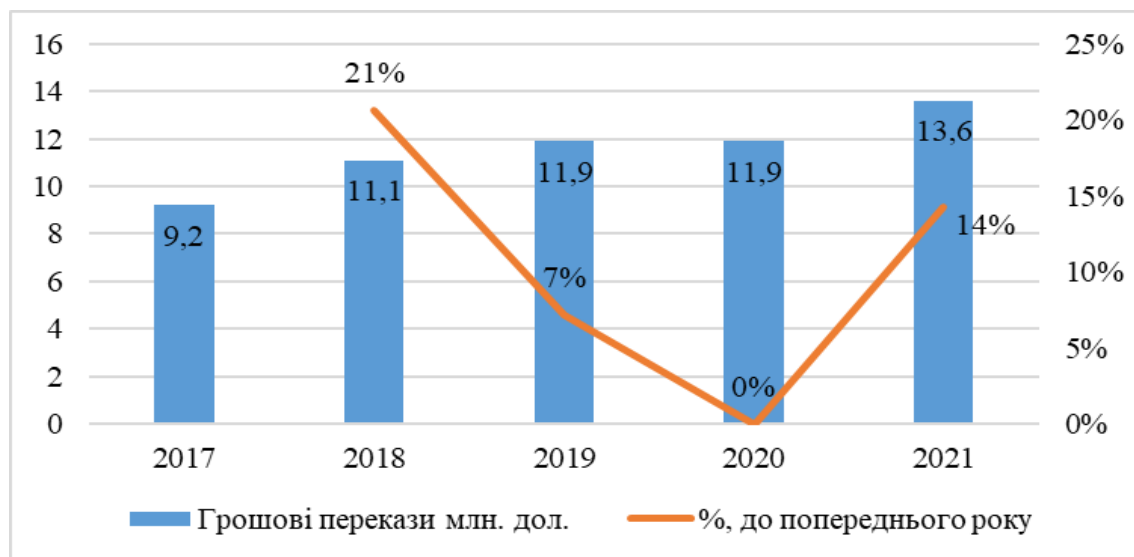

Рис. 1. Обсяги приватних грошових переказів в Україну у 2017-2021 рр., млн дол.

Джерело: складено автором на основі [6]

Національний банк враховував як офіційні, так і неофіційні канали надходження грошей в Україну. За допомогою неформальних каналів протягом періоду із січня по грудень 2021 року Україну переказали 13,6 млн дол., що на 3,1 мільйона доларів більше, ніж протягом такого ж періоду минулого року. Навіть в умовах економічної кризи, яка виникла внаслідок карантину, перекази з-за кордону зросли на 7% у 2019 році, та збереглися на рівні в 2020 р. та створили нові стимули для підтримки ситуації.

Обсяги переказів в Україну (рис. 2) через банківську систему зросли на 11%, а обсяги надходження коштів із-за кордону, здійснені з використанням систем переказу коштів зросли на 26%. Обсяги коштів, що надійшли в країну неформальними каналами (шляхом передавання готівки або матеріальних цінностей від одного домогосподарства до іншого), за оцінками Національного банку України, у 2020 році становили понад 4,0 млн дол. США.

Серед мігрантів банківські перекази та перекази через МПС є другим та третім за популярністю варіантами переказу коштів (після перевезення готівки, у тому числі в натуральній формі та неофіційними каналами). Такі канали переказів є безпечними, проте існує ймовірність допущення помилки при введенні номера банківського рахунку. Щодо перевезення готівки, є високий рівень ризику, жодних гарантій і можливостей відстеження. Проте, майже половина від загального обсягу грошових переказів до України здійснюється шляхом перевезення готівки (у тому числі в натуральній формі та неофіційними каналами). Кожен канал переказу має власний механізм та специфічні особливості.

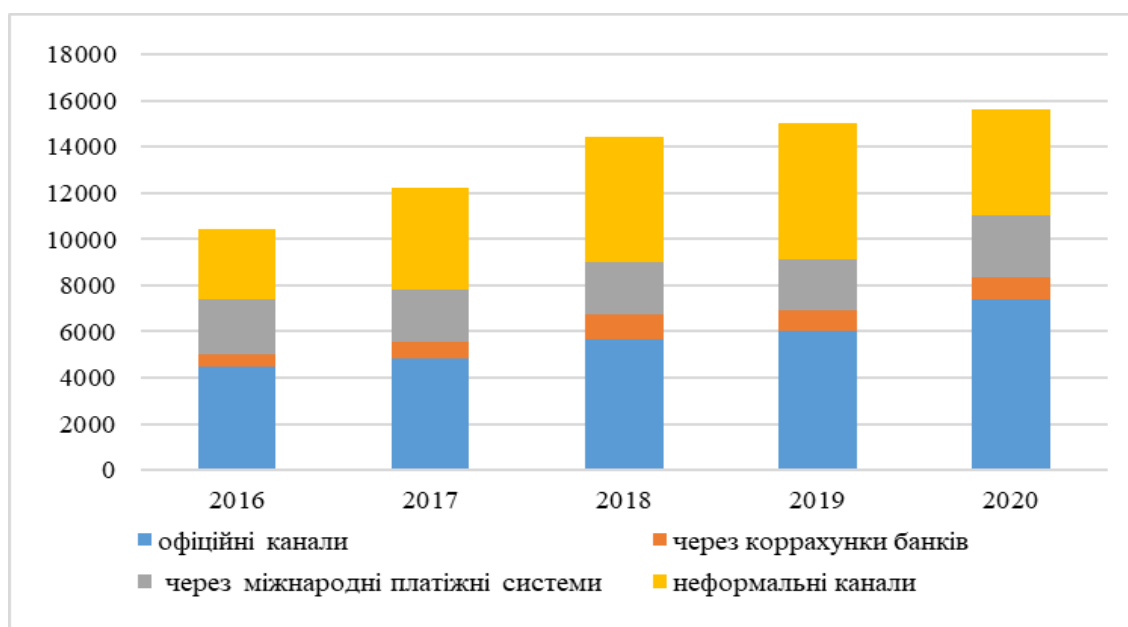

Рис. 2. Розподіл обсягів грошових переказів із-за кордону за каналами надходження у 2016-2020 рр. млн дол.
Джерело: складено автором на основі [6]

У розрізі країн найбільше транскордонних переказів в Україну надходить з Польщі, США, Сполученого Королівства, Росії, Чехії, Німеччини та Італії (рис. 3).

Трьома найпопулярнішими країнами призначення для трудових мігрантів з України є Польща, Німеччина та Чехія. [3] Так, за даними опитування українців, які до карантину працювали в Польщі, проведеного в липні 2020 р., 70% виявили бажання найближчим часом повернутися на роботу за кордон [4]

Таблиця 1

Порівняння каналів грошових переказів

Рейтинг	Банки	P2P	МПС	Поштові служби	Готівка
Основні учасники	ПриватБанк Ощадбанк Райффайзен Укргазбанк Кредобанк Укрсиббанк Альфа-Банк Банк Південний	iPay.ua LiqPay Paysend.com Send2UA.com TransferGo TransferWise	Western Union MoneyGram IntelExpress RIA	Укрпошта	н/д
Вартість	Фіксована комісія, 18–27 євро (залежно від кількості банків кореспондентів) Комісія за операцію обсягом 0,5–1%	Комісія за операцію обсягом 1–2%	Близько 4,5 євро за операцію	Залежить від країни походження платежу Подвійна валютна конвертація суми переказу	н/д
Обмеження	Відсутнє 150 000 грн (близько 5 000 євро)	150 000 грн (близько 5 000 євро)	150 000 грн (близько 5 000 євро)	150 000 грн (близько 5 000 євро)	10 000 євро (більша сума вимагає митного декларування)
Тривалість	3–5 днів	10 хв–72 год	1–30 хв	1–5 днів	н/д

Джерело: складено автором на основі [10,]

За даними опитування трудових мігрантів з регіону Карпат, проведеного у 2020 р., лише 4% опитаних вкладають свої кошти в розвиток бізнесу в Україні. Тридцять шість відсотків (36%) респондентів зазначили, що не мають достатньо коштів для інвестицій, а кожний четвертий – що не має бажання використовувати заробітки в такий спосіб. Одержувачі в Україні використовують наявні перекази для збільшення споживання домогосподарств й інвестицій у нерухомість, а не для вкладення коштів у бізнес або продуктивну діяльність [5].

Якщо мігранти і шукають можливості для інвестування в бізнес, то це переважно відбувається на рівні місцевих громад. У багатьох немає впевненості в економічних перспективах та стабільності в Україні, а також недовіра до державних інституцій, тому заробітчани реалізують інвестиції на рівні своїх територіальних громад. Мігранти обирають безпечні інвестиції, вони зацікавлені здебільшого в депозитах з чіткими та передбачуваними доходами.

Українське законодавство, в тому числі Закон України «Про зовнішню трудову міграцію», не передбачає жодних спеціальних привілеїв чи стимулів для інвестування мігрантських заощаджень [7].

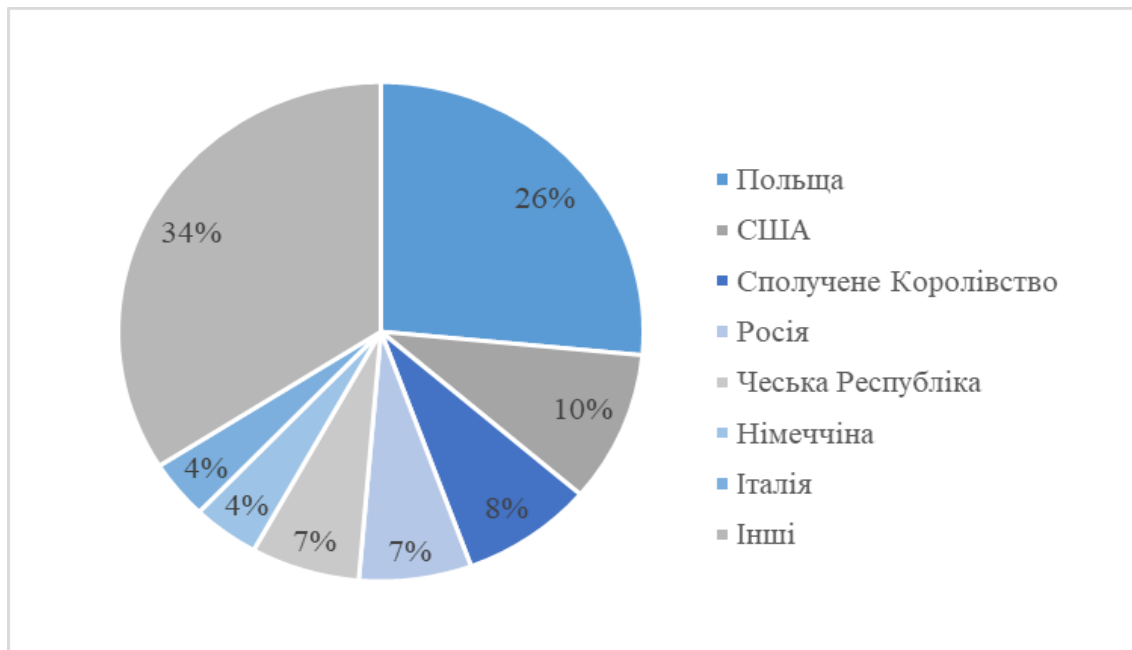

Рис. 3. Частки приватних грошових переказів в Україну за основними країнами

Джерело: складено автором на основі [6]

У січні 2021 р. Кабінет Міністрів вніс на розгляд Верховної Ради України законопроект №4669 «Про внесення змін до деяких законів України щодо запровадження допомоги для економічної реінтеграції трудових мігрантів» [8]. Він передбачає виділення бізнесменам-початківцям з-поміж мігрантів, які повертаються на батьківщину, безповоротних грантів або безпроцентної позики в сумі, співставній з їхніми власними капіталовкладеннями. У вересні 2021 р. Верховна Рада повернула законопроект до Кабміну на доопрацювання.

Вплив трудової міграції на економічний розвиток України є неоднозначним. Грошові перекази допомагають розвитку малих підприємств та сприяють розвитку підприємницьких навичок, навіть якщо трудова міграція іноді тягне за собою тимчасове падіння виробництва, особливо в сільськогосподарському секторі. Грошові перекази мігрантів є важливим джерелом зовнішнього фінансування країни: разом з зростанням обсягів грошових переказів на батьківщину зростає і їх вплив на фінансову, економічну та соціальну ситуацію в країні.

Висновки з даного дослідження і перспективи подальших розвідок даному напрямі

В результаті проведеного аналізу можна відзначити, що грошові перекази на побутовому рівні грошові перекази часто мають позитивний ефект розвитку. Вони допомагають покращити освіту дітей, сприяють покращенню здоров'я, житла та добробуту сім'ї, а отже сприяють майбутньому розвитку людського капіталу. Крім того, вони часто полегшують труднощі бідності, підтримуючи сімейний бюджет.

На даний час відсутні адекватні умови, які б давали змогу українським трудовим мігрантам безпечно й ефективно заощаджувати гроші або інвестувати в Україні. Для скеровування заробітків заробітчан в інвестиції та збільшення потоку зворотньої міграції необхідна грамотна макроекономічна політика і політичний процес, який сприяє стабільності та зростанню розвитку в Україні; відкрити українським підприємствам та іншим зацікавленим сторонам доступ до довгострокового фінансування за привабливими ставками й на привабливих умовах шляхом поглиблення й розширення фінансового ринку; створення можливостей для фінансових відносин, щоб подолати теперішню недовіру українських трудових мігрантів до вітчизняних банків.

Література

1. Національний банк України, Обсяг переказів в межах України за 2020 рік [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <https://bank.gov.ua/ua/news/all/obsyag-perekaziv-v-mejah-ukrayini-za-2020-rik-zris-mayje-nachvert>
2. Світовий банк, Рейтинг країн за показником постачання трудових мігрантів [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <https://www.worldbank.org/uk/news/press-release/2020/04/22/world-bank-predicts-sharpest-decline-of-remittances-in-recent-history>
3. Державна служба статистики України, Дослідження міграції, 2017 р. [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://www.ukrstat.gov.ua/operativ/menu/menu_u/ds.htm

4. Чи потрібні у Польщі українські робочі руки? [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <https://ampua.org/novyny/chi-potribni-u-polshhi-ukrainski-roboch>
5. Васильців Т., Риндзак О., Бачинська М. Проблеми життя та праці зовнішніх мігрантів з Карпатського регіону України: результати пілотного опитування та пріоритети регіональної міграційної політики. Науково-аналітична записка. 2021
6. Національний банк України. Статистика зовнішнього сектору [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <https://bank.gov.ua/>
7. Про зовнішню трудову міграцію [Електронний ресурс]: закон України : [Із змінами, внесеними згідно із Законом № 341-ІХ від 05.12.2019, ВВР, 2020, № 13, ст.68] // Відомості Верховної Ради України (ВВР). 2015 - № 49-50 - ст. 463 – Режим доступу : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/761-19#Text>
8. Про внесення змін до деяких законів України щодо запровадження допомоги для економічної реінтеграції трудових мігрантів [Електронний ресурс]: проєкт закону України: від 28.01.2021 р. № 4669. – Режим доступу : http://w1.c1.rada.gov.ua/pls/zweb2/webproc4_1?pf3511=70943
9. Гайдучський А.П. ЕКОНОМІЧНІ ТА СОЦІАЛЬНІ ПЕРЕДУМОВИ МІЖНАРОДНОЇ МІГРАЦІЇ НАСЕЛЕННЯ / А. П. Гайдучський // Журнал “Економіка та держава” : наукове фахове видання України з питань економіки. № 7, 2011, стор. 7–12.
10. ТОП 4 найпопулярніших способів міжнародних переказів коштів в Україну. 2020 [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <https://www.032.ua/news/2914852/top-4-najpopularnisih-sposobiv-miznarodnih-perekaziv-kostiv-v-ukrainu>
11. Все, що потрібно знати про обмеження на грошові перекази в Україну. 2021 [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <https://perekaz24.eu/vse-shho-potribno-znaty-pro-obmezheniya-na-groshovi-perekazy-v-ukrainu>

References

1. Natsionalnyi bank Ukrainy, Obsiah perekaziv v mezhakh Ukrainy za 2020 rik, [Elektronnyi resurs]. – Rezhym dostupu : <https://bank.gov.ua/ua/news/all/obsyag-perekaziv-v-mejah-ukrayini-za-2020-rik-zris-mayje-na-chvert>
2. Svitovyi bank, Reitynh krain za pokaznykom postachannia trudovykh mihrantiv. [Elektronnyi resurs]. – Rezhym dostupu : <https://www.worldbank.org/uk/news/press-release/2020/04/22/world-bank-predicts-sharpest-decline-of-remittances-in-recent-history>
3. Derzhavna sluzhba statystyky Ukrainy, Doslidzhennia mihratsii, 2017 r [Elektronnyi resurs]. – Rezhym dostupu : http://www.ukrstat.gov.ua/operativ/menu/menu_u/ds.htm
4. Chy potribni u Polshchi ukrainski robochi ruky? [Elektronnyi resurs]. – Rezhym dostupu : <https://ampua.org/novyny/chi-potribni-u-polshhi-ukrainski-roboch>
5. Vasylytsiv T., Ryndzak O., Bachynska M. Problemy zhyttia ta pratsi zovnishnikh mihrantiv z Karpatskoho rehionu Ukrainy: rezultaty pilotnoho opytuvannia ta priorytety rehionalnoi mihratsiinoi polityky. Naukovo-analitychna zapyska. 2021
6. Natsionalnyi bank Ukrainy. Statystyka zovnishnoho sektoru. [Elektronnyi resurs]. – Rezhym dostupu : <https://bank.gov.ua/>
7. Pro zovnishniu trudovu mihratsiiu [Elektronnyi resurs]: zakon Ukrainy : [Iz zminamy, vnesenymy zghidno iz Zakonom № 341-IX vid 05.12.2019, VVR, 2020, № 13, st.68] // Vidomosti Verkhovnoi Rady Ukrainy (VVR). 2015 - № 49-50 - st.463 – Rezhym dostupu: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/761-19#Text>
8. Pro vnesennia zmin do deiakyykh zakoniv Ukrainy shchodo zaprovadzhenia dopomohy dlia ekonomichnoi reintehratsii trudo vykh mihrantiv [Elektronnyi resurs]: proiekt zakonu Ukrainy: vid 28.01.2021 r. N 4669. – Rezhym dostupu : http://w1.c1.rada.gov.ua/pls/zweb2/webproc4_1?pf3511=70943
9. A. P. Haidutskyi EKONOMICHNI TA SOTSIALNI PEREDUMOVY MIZHARODNOI MIHRATSII NASELENNIA / A. P. Haidutskyi // Zhurnal “Ekonomika ta derzhava” - naukove fakrove vydannia Ukrainy z pytan ekonomiky. № 7 2011, stor. 7 – 12
10. TOP 4 naipopuliarnisih sposobiv miznarodnykh perekaziv koshtiv v Ukrainu.2020. [Elektronnyi resurs]. – Rezhym dostupu : <https://www.032.ua/news/2914852/top-4-najpopularnisih-sposobiv-miznarodnih-perekaziv-kostiv-v-ukrainu>
11. Vse, shcho potribno znaty pro obmezhenia na hroshovi perekazy v Ukrainu.2021. . [Elektronnyi resurs]. – Rezhym dostupu : <https://perekaz24.eu/vse-shho-potribno-znaty-pro-obmezheniya-na-groshovi-perekazy-v-ukrainu>

Надійшла / Paper received : 03.01.2022

Надрукована / Printed : 31.01.2022